

Privatizace bezpečnosti v kontextu „Války proti terorismu“: analýza fenoménu soukromých vojenských společností

Diplomová práce Jana Vurbse se zabývá vysoce aktuálním tématem privatizace bezpečnosti v podobě vzniku a působení soukromých vojenských společností. Toto téma je však navzdory své důležitosti v českém akademickém prostředí reflektováno jen v omezené míře.

Téma se stalo relevantním především v kontextu „války proti terorismu“, vedené Spojenými státy po roce 2001, kdy se najímání soukromých vojenských společností ze strany amerických státních institucí, a tedy outsourcing specifických vojenských činností, staly v zásadě obvyklým jevem. Vurbs však ve své práci ukazuje, že se nejedná o fenomén zcela nový, ale o realitu mnoha konfliktů posledních desetiletí, které probíhaly zejména v subsaharské Africe.

Vurbs si v úvodu své práce klade několik výzkumných otázek, jež hodlá zodpovědět: jaký efekt na vedení vojenských operací má najímání soukromých vojenských společností, jak úspěšná je kontrola činnosti těchto firem ze strany státních institucí, jak může jejich působení ovlivnit způsob vedení válek a jaký dopad má jejich využívání na podobu a kvalitu civilně-vojenských vztahů.

Lze konstatovat, že autor všechny tyto výzkumné otázky ve své práci zodpovídá, byť s různou mírou úspěšnosti a na základě různě hluboké a kvalitní analýzy. Práce je strukturována do šesti částí. V první části autor vymezuje téma a cíle své práce a formuluje své výzkumné otázky. Dále se věnuje přehledu typů zdrojů, které pro svou analýzu hodlá využít.

Druhá část zasazuje téma soukromých vojenských firem do širšího historického kontextu. Kromě odkazů na starší fenomény (kondotiérské/žoldnéřské armády v konfliktech 16. a 17. století, „akcionářské“ armády koloniálních společností v 17. až 19. století) je cenný především pohled na působení žoldnéřů v klanových a kmenových konfliktech subsaharské Afriky v období po dekolonizaci, kdy se fenomén soukromých vojenských společností ve své současné podobě rodil.

Třetí část práce je věnována definičnímu vymezení a klasifikaci soukromých vojenských firem. Čtvrtá část se zabývá popisem působení soukromých vojenských kontraktorů v rámci americké „války proti terorismu“ po roce 2001 a obsahuje případové studie tří významných firem v oboru – Blackwater International, CACI a KBR. Pátá část pak obsahuje samotnou analýzu různých aspektů působení soukromých vojenských společností s cílem zodpovědět v úvodu vymezené výzkumné otázky. Šestá část představuje závěr práce.

Formální stránce práce nelze takřka nic vytknout. Veškeré obvyklé formální náležitosti (obsah, poznámkový aparát, seznam použitých zdrojů) jsou zpracovány řádně, či přímo pečlivě. Text obsahuje jen minimální množství překlepů a pravopisných chyb, takže se jedná o zcela marginální nedostatek. Autor je výborný stylista, jeho text je plynulý, čtivý a logický. Odborné pojmy používá správně a ve vhodném kontextu. Jeho styl psaní vyznačuje přesvědčivost a odbornou erudici, což je ve srovnání s většinou jiných odevzdávaných diplomových prací zcela ojedinělé.

K obsahové stránce práce však lze mít některé výhrady. Stylistická brilance zakrývá jistou mělkost a nedostatečnost provedené analýzy (autor posudku ví, o čem píše, protože to dělá také). Většina textu je popisná, byť je protkána vesměs výbornými dílčími postřehy a závěry. Samotná pátá část, jež je explicitně věnována analýze vymezených aspektů působení soukromých vojenských společností a měla by tak představovat stěžejní pasáž práce, je příliš krátká a v mnoha ohledech mělká.

Některé důležité aspekty debaty o outsourcingu vojenské činnosti (například jeho dopady na civilně-vojenské vztahy a demokratickou kontrolu ozbrojených sil „doma“ a jeho možný vliv na proměnu domácího politického systému a politické kultury) jsou zmíněny jen zběžně.

Přínosem by bylo i to, kdyby autor své téma zasadil do širšího kontextu současného trendu outsourcovat řadu tradičních úkolů státu soukromému sektoru, jež se projevuje nejen v oblasti obrany a bezpečnosti, ale v celém spektru veřejných politik. Obvyklým argumentem je údajné zvýšení efektivity státní správy a lepší využívání „peněz daňových poplatníků“, ve skutečnosti se však velmi často jedná o (úspěšné) pokusy zkorumpovaných byrokratů a politiků vyvádět veřejné prostředky spřáteleným byznysmenům, přičemž veřejné náklady na outsourcovanou službu jsou nakonec vyšší, než kdyby ji dál zabezpečoval stát. Této širší problematice mohl autor ve své práci věnovat podstatně větší pozornost, byť se zde nejedná o výtku, ale spíše o námět k další výzkumné činnosti.

Pochybnosti lze mít rovněž o kapitole věnované metodologii. Zdá se, že se autor domníval, že nějakou takovou kapitolu v diplomové práci prostě mít musí, ale nakonec ji naplnil jen několika vágními proklamacemi. Místo toho mohl věnovat větší pozornost teoretickému rámci svého tématu, především diskusím o proměnách civilně-vojenských vztahů a demokratické kontroly ozbrojených sil.

Diplomovou práci Jana Vurbse rozhodně doporučuji k obhajobě. Jedná se o erudovaný a velmi dobře napsaný přehled dané problematiky. Vzhledem k výše popsaným nedostatkům ji však navrhuji hodnotit známkou velmi dobře.

Praha, 14. 9. 2013

Jan Jireš